

FF UK v Praze, katedra psychologie

Posudek oponenta disertační práce

autorky **PhDr. Mgr. Ivany Spurné**

s názvem: **Psychologická charakteristika mladistvých pachatelů závažných trestných činů**

Oponent: PhDr. Hedvika Boukalová, Ph.D.

PhDr. Mgr. Ivana Spurná se věnuje tématu mladistvých pachatelů vraždy již přibližně deset let. Její kontinuální zájem o problematiku a rostoucí odborná erudice (jak klinická, tak forenzně-psychologická) se pozitivně odrazily i na disertační práci. Práce čítá i s přílohami 244 stran, z nichž 75 prvních stran je věnováno kazuisticko-teoretické části v pěti kapitolách. Úctyhodných asi 160 stránek pak připadá na část empirickou.

Úvodní teoretické kapitoly poskytují kvalitní výklad k jednotlivým tématům. V první kapitole, která se věnuje především individuálním determinantám a souvislostem delikvence mladistvých vychází autorka jak z tuzemských odborných zdrojů, tak z recentních zahraničních výzkumů. Druhá kapitola je věnována širokému spektru vlivů rodinného prostředí na jedince, autorka zde citlivě sladuje kriminologické poznatky s těmi psychologickými. Ve třetí kapitole, věnované dalším významným socializačním vlivům, je pozornost zaměřena zejména na zásadní vliv vrstevníků a také na roli školy. Čtvrtá kapitola se specificky věnuje roli parafilie jako motivačního činitele vraždy u mladistvých. Pátá pak problematice mladistvých pachatelek vraždy a tomu, co je odlišuje od mladistvých pachatelů. Autorka uvádí, že vzhledem k malé početnosti skupiny pachatelek je obtížné (i v návaznosti na výzkumy realizované v jiných zemích) uzavřít problematiku s jasným profilem mladistvé vražedkyně.

Nezvyklé propojení teoretické části s vybranými kazuistikami je ve svém výsledku působí celistvě a velmi dobře ilustruje zvolenou problematiku. Umožňuje opakovaně prolnout výklad s konkrétním příběhem, čehož autorka hojně využívá ku prospěchu prezentace zvolené problematiky. Data z četných zdrojů zejména zahraniční provenience jsou citlivě vykládána a uváděna v souvislostech, se zřejmou odbornou zkušeností autorky se zvoleným tématem. Výklad je tak také velmi čtivý.

Vlastní empirické šetření se široce zaměřuje na osobnostní a psychosociální charakteristiky mladistvých pachatelů vraždy. Zajímá se o roli socializačních činitelů ve vývoji mladistvých pachatelů, dále také o interakci osobnostních a situačních charakteristik v rámci trestného jednání těchto osob. Jde o pojetí komplexní.

Postup výzkumu je adekvátně popsán, vč. použité testové baterie, která je bohatá a umožňuje široce zaměřené výzkumné šetření prohloubit směrem k dispozičním charakteristikám osob. Výzkumný soubor, čítající po vyřazení jednoho z odsouzených 19 osob, včetně dvou mladistvých pachatelek, je podrobně charakterizován. Výzkumné otázky jsou vhodně konkretizovány. Výsledky jsou prezentovány přehledně, objevuje se mezi nimi celá řada pozoruhodných zjištění. Zajímavá je, mimo řady dalších výsledků, celá podkapitola zaměřená na sebereflexi odsouzených, např. to, že odsouzení měli obtíže uvést ke svojí osobě vůbec nějaké negativní vlastnosti. Ze srovnání skupin odsouzených v rámci dvou výzkumných úkolů (diplomového a disertačního) pochází další významný údaj o rostoucí míře plánovanosti vražd. Ve vztahu k rodinnému klimatu a výchovnému stylu je pak důležité také chybění kladného výchovného stylu se silným vedením. Další skupinou pozoruhodných informací z množství získaných údajů jsou vyjádření odsouzených k jejich trestu. Práce tak poskytuje celou řadu podnětů, na něž by bylo možné v budoucnu navázat další samostatné výzkumné sondy.

Následuje charakteristika celé skupiny pohledem jednotlivých metod, přehledně jsou prezentovány dílčí výstupy, vhodně je zařazen i závěrečný souhrn k jednotlivým metodám a výsledkům, jichž v nich skupina dosáhla. Metody se vzájemně doplňují. Autorka interpretuje jednotlivá zjištění s ohledem na další zdroje informací i s využitím své zkušenosti. Souvislosti výsledků v jednotlivých metodách jsou také zajímavé, otázky k nim vztažené by bylo vhodné uvést i v rámci vymezení výzkumných otázek v podkapitole 6.5.

Zařazen je i souhrnný přehled odpovědí na všechny položené výzkumné otázky.

Specifická pozornost je věnována odsouzeným dívkám. Zajímavá jsou kvalitativní i kvantitativní zjištění týkající se změn u vybraných odsouzených, kteří podstoupili obě šetření. Souhrn tohoto šetření opět přináší řadu výstupů i otázek. Zjištění jsou diskutována v konfrontaci se zdroji informací o dané problematice.

Z formálního hlediska je práce upravena výborně, přehledně, zvýraznění v textu vhodně zvyšují jeho přehlednost. Jen drobnost - v tabulce 36 na str. 136 se vloudil překlep u charakteristiky jednoho inteligenčního pásma. Práce vychází ze značného množství relevantní odborné tuzemské i zahraniční literatury, která je adekvátně citována.

Text práce je čtivý, sevřený, přináší jak v teoretické, tak v empirické části celou řadu opravdu zajímavých poznatků. Ty autorka prezentuje v jejich kontextu a s porozuměním. Z celé práce je patrné, že je autorka výborně seznámena nejen s odbornými koncepcemi a daty z výzkumů, ale že má na problematiku i kritický náhled a je schopna předat svá zjištění i jejich reflexe čtenářům. S uznáním je třeba kvitovat i její nasazení v realizaci celého náročného výzkumného úkolu, zejména pak administraci široké baterie metod při opakovaných sezeních s odsouzenými ve vězeňském prostředí. Textem se prolínají i autorčiny klinicko-psychologické zkušenosti a trefné odborné postřehy. Práce je ojedinělou sondou do skupiny mladistvých, kteří významně selhali, klade také podstatné otázky směrem k jejich resocializaci.

Závěry – hodnocení:

Autorka PhDr. Mgr. Ivana Spurná ve své disertační práci bezesporu prokázala schopnost samostatné tvůrčí práce v daném oboru. Práce jednoznačně splňuje požadavky standardně kladené na disertační práce v daném oboru. Doporučuji ji k obhajobě.

Otázky – náměty k obhajobě:

Která zjištění považuje autorka za nejzajímavější? Jak by se s nimi dalo perspektivně pracovat?

Jaké byly limity zvoleného výzkumného projektu?

V Praze dne 28. 4. 2017

PhDr. Hedvika Boukalová, Ph.D.